

Gebei Sándor (Eger, Eszterházy Károly Főiskola): *Bethlen Gábor és a lengyelek*

Bethlen Gábor politikai credo-ja, a törökökkel való zökkenőmentes kapcsolat fenntartása és ápolása, egész uralkodásának meghatározó, mondhatni, kikezdhetsen elem maradt. Nem gondolom, hogy Báthori Gábor fejedelem eltávolításában játszott szerepét magántermészetű sérelmek indokolták, sokkal inkább az Erdélyi Fejedelemség és a Porta békés viszonyának veszélyeztetése (Báthori Gábor szászellenessége, moldvai és havasalföldi politikája) állt az erőszakos fejedelmváltás háttérében. Az „új politika” lényege = a „törökhöz való hűség” kifejeződött pl. Lippa várának átadásában, de Bethlen lengyelek felé mutatott magatartásában is. Az 1617. lengyel – török békekötés előestéjén Lengyelországban a török javára „kémkedett”. Hírszerzőit rendszeresen lengyel földre járatta, az információkat azonnal továbbította a „központba”. 1617 márciusában pl. a kajmekámnak: „Küldtem volt ezelőtt ötven hatvan nappal bizonyos emberemet Lengyelországban, az ott való állapotok értekezésére; ezelőtt 8 nappal [küldtem] egy igen meghitt emberemet szintén az táborokban, mást szintén lengyel királyhoz levelekkel, az kik minden dolgoknak szándékoknak bizonyoson végére mennek; kik mihelt megérkeznek, nagyságod által ő Hatalmasságának mindjárt értésére adom.”

A „cseh válság” (1618-1620) viszont már nyíltan felszínre hozta az erdélyi – lengyel konfliktust. Habsburg II. Ferdinánd trónja nemcsak Csehországban, de Magyarországon is veszélybe került Bethlen Gábor hadjárata következtében. A jezsuiták által nevelt II. Ferdinánd segítségért fordult a szintén mélyen katolikus Vasa III. Zsigmondhoz, aki egyúttal sógora is volt, mert a „duchowi bunty” (a vallási lázadások) áttérjedhetnek az országára is. Amikor már Bethlen Bécs körülvárással foglalatostkodott, III. Zsigmond a határon összevont 8.000 „lisowczikot” Felső-Magyarországra parancsolta. Walenty Rogowski és lengyel parancsnoktársai „Stefan Rákóczi” (!) 7.000 magyarját Homonnánál szétverték s egészen Kassáig elpusztították az országot. Egyáltalán nem csoda, hogy Bethlen Gábor egy életre meggyűlölte III. Zsigmondot, mindent elkövetett a Portán, hogy a törökök támadjanak rá a Rzeczpospolitára. Az ürügy is kézenfogható volt: meg kell fosztani a török alattvaló moldvai vajdát, „Gasper Grazyan-t” a hatalmától, mert az a lengyelek embere.

Kétségtelen, hogy Graziani vajda erőteljesen kapacitálta főleg Stanisław Żółkiewski nagyhetmant és kancellárt, hogy vonuljanak a lengyel csapatok Moldvába, szakítsák el egyszer s mindenkorra a Portától ezt az országot. A lengyel – török háború 1620-ban ki is tört. Cecoránál, a „Zamoyski-féle sáncokban” katasztrofális vereség érte a lengyeleket, ám egy év múlva Chocimnál (Hotinnál) sikerült kiköszörölni a csorbát. Ez a vereség II. Oszmán szultán életét is megpecsételte.

Bethlen Gábor figyelmét a lengyel – litván politikai kombináció még egyszer, 1626-1627-ben felkeltette. Ekkor a litván protestánsok, III. Zsigmond belső ellenzéke, az erdélyi fejedelemnél egy „Báthori-kor” feltámasztásán munkálkodtak. A levél- és üzenetváltások döntő, gyakorlati fázisba már nem juthattak a fejedelem betegsége miatt.